

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conferenceการจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไปและระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์
ในอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรีDairy Farm Management in Conventional Farming Systems and Organic Livestock Standard
Farming Systems, Muak Lek District, Saraburi Provinceจิรวัดน์ แพงแสน (Jerawat Pangsan)¹ จิตติมา กันตนามัลกุล (Chittima Kantanamalakul)²อัจฉรา โพธิ์ดี (Ajchara Pothidee)³

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ลักษณะพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไปและมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ 2) การจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไปและมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ และ 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะของการจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไปและมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไป 96 ราย และเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมระบบมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ 9 ราย ในอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี ผลการวิจัยพบว่า 1) ฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไป เกษตรกรผู้เลี้ยงมีอายุช่วง 31-50 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด ประสบการณ์การเลี้ยงเฉลี่ย 11.7 ปี เลี้ยงโคนมสายพันธุ์ลูกผสมโฮลสไตน์-ฟรีเซียน มีพื้นที่ฟาร์มเฉลี่ย 2.6 ไร่ ฟาร์มสร้างตามมาตรฐานฟาร์มโคนม เน้นสร้างโรงเรือนแม่โครีดนม เลี้ยงโคด้วยอาหารข้นและอาหารหยาบ รีดนมแม่โคด้วยเครื่องรีดนม มีการตรวจสอบคุณภาพน้ำนมก่อนรีด การจัดการฟาร์มที่มีปัญหา ได้แก่ ด้านอาหาร ด้านพันธุ์ ด้านสุขภาพสัตว์ ด้านการบริหารจัดการ และราคาน้ำนมดิบที่ขายมีราคาถูก และ 2) ฟาร์มโคนมตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ เกษตรกรผู้เลี้ยงมีอายุช่วง 41-50 ปี จบการศึกษาระดับอนุปริญญามากที่สุด ประสบการณ์การเลี้ยงเฉลี่ย 11.6 ปี เลี้ยงโคนมสายพันธุ์ลูกผสมโฮลสไตน์-ฟรีเซียน มีพื้นที่ฟาร์มเฉลี่ย 11.0 ไร่ ฟาร์มสร้างตามมาตรฐานฟาร์มโคนม เน้นการสร้างโรงเรือนแม่โครีดนม เลี้ยงโคด้วยอาหารข้นผสมอาหารหยาบ รีดนมแม่โคด้วยเครื่องรีดนม มีการตรวจสอบคุณภาพน้ำนมก่อนรีด การจัดการฟาร์มที่มีปัญหา ได้แก่ ด้านอาหารที่เป็นอาหารอินทรีย์หาซื้อได้ยาก และราคาสูง

คำสำคัญ ฟาร์มโคนม มาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ จังหวัดสระบุรี

¹ นักศึกษาหลักสูตรเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช e-mail: jerawatpangsan@gmail.com² รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช e-mail address: chittima.kan@stou.ac.th³ รองศาสตราจารย์ สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช e-mail address: agaspajc.pot@stou.ac.th

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

Abstract

This research has the following objectives: 1) to study the general characteristics of dairy farmers in conventional and organic livestock standard farming systems. 2) To study the management of dairy farms in conventional and organic livestock standard farming systems. 3) To study the problems and suggestions of the dairy farm management in conventional and organic livestock standard farming systems. The Sample in this study were 96 dairy farmers in conventional livestock production systems and 9 dairy farmers in organic livestock production systems in Muak Lek District, Saraburi Province. The research results indicate as follows: 1) In conventional dairy farms, the dairy farmers aged between 31-50 years, mostly graduated with the elementary education, had 11.7 years of dairy farm experience, mostly hybrids Holstein-Friesian cattle, and average farm area of 2.6 rai. The farms were built according to the standard of dairy farms by focusing on building byres for milk cows. The cows were feed with concentrate food and roughages. Also, the cows were milked by using milking machines and were checked milk quality before milking. The farm management had problems in aspects of feed, Breed, animal health, management and cheap prices of raw milk. 2) In organic dairy farms, the dairy farmers aged 41-50 years, mostly graduated with the diploma, had 11.6 years of dairy farm experience, mostly hybrids Holstein-Friesian cattle, and average farm area of 11.0 rai. The farms were built according to the standard of dairy farms by focusing on building byres for milk cows. The cows were feed with concentrate feed mixed with roughages. Also, the cows were milked by using milking machines and were checked milk quality before milking. The farm management had a problems in aspects of organic feeds which were malnutrition and expensive.

Keywords: Dairy farm, Organic livestock standard farming systems, Saraburi Province

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

บทนำ

เกษตรอินทรีย์ และปศุสัตว์อินทรีย์ เป็นกลยุทธ์ที่ใช้ในการพัฒนาระบบการผลิตการเกษตรของประเทศต่างๆ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้ง 3 ด้าน คือ สิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ โดยคำนึงถึงความสมดุลระหว่างพืชและสัตว์ อย่างเหมาะสม ตลอดจนปัจจัยการผลิตที่มาจากสิ่งมีชีวิตที่ไม่มีการดัดแปลงพันธุกรรม ทำให้สัตว์เกิดความเครียดน้อยที่สุด เพื่อส่งเสริมให้สัตว์มีสุขภาพที่ดี หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมี ฮอร์โมนและยาปฏิชีวนะ ซึ่งการผลิตปศุสัตว์ในระบบเกษตรอินทรีย์ ก่อให้เกิดสินค้าปศุสัตว์ที่ปลอดภัยต่อผู้บริโภค อีกทั้งยังเกื้อหนุนต่อระบบนิเวศและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ โดยเป็นการเกษตรที่รวมทุกระบบที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและปลอดภัยต่อผู้บริโภค

ปัจจุบันผู้บริโภคเริ่มหันมาคำนึงถึงความปลอดภัยของสินค้าจากผลผลิตทางการเกษตรเหล่านี้ต่อสุขภาพมากขึ้น ในการเลือกซื้อสินค้าดังกล่าวจึงให้ความสนใจความสนใจต่อการปนเปื้อนของสารเคมีที่ใช้ในกระบวนการผลิตเป็นหลัก นวัตกรรมที่ผลิตในระบบปศุสัตว์อินทรีย์จัดเป็นกลุ่มสินค้าที่ผู้บริโภคให้ความสนใจและเลือกบริโภคจากเหตุผลในด้านความปลอดภัยต่อสุขภาพ จังหวัดสระบุรีเป็นจังหวัดที่มีการเลี้ยงโคนมเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ โดยมีสภาพทางภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศที่เหมาะสมต่อการเลี้ยงโคนม อีกทั้งยังมีการเลี้ยงโคนมในระบบการเลี้ยงแบบปศุสัตว์อินทรีย์ ดังนั้น จึงได้ทำการศึกษารวบรวมข้อมูลการจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงแบบทั่วไปและระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ในอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี เพื่อให้ทราบถึงการจัดการฟาร์มโคนมทั้งสองระบบว่ามีลักษณะเป็นไปตามรูปแบบฟาร์มหรือไม่ รวมถึงปัญหาในการจัดการฟาร์ม เพื่อนำข้อมูลจากการศึกษาส่งต่อให้ฟาร์ม และหน่วยงานภาครัฐ เอกชนที่เกี่ยวข้องนำไปใช้เป็นแนวทางวางแผนพัฒนาและส่งเสริมการจัดการฟาร์มโคนมทั้ง 2 ระบบ และเพื่อใช้ข้อมูลเป็นแนวทางพัฒนาฟาร์มในระบบการเลี้ยงแบบทั่วไปเข้าสู่ระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไปและมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์
2. เพื่อศึกษาการจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไปและมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์
3. เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของการจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไปและมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีขอบเขตการวิจัย คือการศึกษาลักษณะพื้นฐานของเกษตรกร การจัดการฟาร์มโคนม และปัญหาการจัดการฟาร์มโคนม โดยทำการศึกษากับฟาร์มโคนมในพื้นที่อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี จำนวน 2 กลุ่ม คือ กลุ่ม 1 ฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไปที่ขึ้นทะเบียนกับสำนักงานปศุสัตว์อำเภอมวกเหล็ก ในปี 2556 จำนวน 2,016 ราย ทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย คำนวณด้วยสูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.10 จำนวนตัวอย่าง 96 ราย (n=96) และกลุ่ม 2 ฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์อำเภอมวกเหล็ก

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

จำนวน 9 ราย ทำการเก็บข้อมูลทั้งหมด (N=9) การวิจัยนี้ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีลักษณะคำถามปลายเปิดและปลายปิด แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานทั่วไปของเกษตรกร ตอนที่ 2 การจัดการฟาร์มโคนม ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะการจัดการฟาร์มโคนม ก่อนนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจริง ทำการทดสอบแบบสอบถามกับเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา จำนวน 14 ราย เพื่อพิจารณาความยากง่าย ความเหมาะสมของภาษา และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้ให้สัมภาษณ์ และคำนวณหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาได้ค่าเท่ากับ 0.9630 จึงนำแบบสอบถามไปใช้จริงในการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนกุมภาพันธ์-กันยายน พ.ศ. 2557 และทำการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ร้อยละและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของข้อมูล ทำการแปลผลข้อมูลและสรุปผล

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ลักษณะพื้นฐานของเกษตรกรฟาร์มโคนม

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไป พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 46.3 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษามากที่สุด จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่เลี้ยงโคนมน้อยที่สุด 1 คน และมากที่สุด 6 คน ผู้เลี้ยงโคนมมีประสบการณ์ในการเลี้ยงเฉลี่ย 11.7 ปี เหตุผลที่เลี้ยงโคนมเพราะเกษตรกรคิดว่าเป็นอาชีพที่มั่นคง และได้ค่าตอบแทนสูงเมื่อเทียบกับอาชีพอื่นๆในท้องถิ่น (ตารางที่ 1) สอดคล้องกับการศึกษาของธนจิณน์ อุ้นตระกูล (2546); อีรัชัย หายทุกข์ (2556) กล่าวว่าในการเลี้ยงสัตว์เคี้ยวเอื้องไม่ว่าจะเป็นแบบปล่อยหรือแบบยืนคอก โดยเฉพาะโคเนื้อและโคนมในระบบฟาร์มเกษตรกรผู้เลี้ยงส่วนใหญ่อายุอยู่ในช่วงวัยทำงานและมีความมั่นคงในการปฏิบัติงาน คือ มีอายุ 30 ปีขึ้นไป ระดับการศึกษาตั้งแต่ไม่ได้เรียนหนังสือถึงมากกว่าระดับปริญญาตรี โดยเฉพาะการเลี้ยงโคนมส่วนใหญ่ใช้แรงงานในการเลี้ยงในครัวเรือน 1-2 คน คือสามีและภรรยาช่วยกันบริหารจัดการ อาชีพนี้ยังได้รับการสืบทอดจากรุ่นพ่อแม่ที่มีความมั่นคงในระดับหนึ่ง ทำให้ผู้เลี้ยงมีประสบการณ์ในการเลี้ยงสูง

เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุเฉลี่ย 42.3 ปี จบการศึกษาระดับอนุปริญญา/ปวส.มากที่สุด จำนวนแรงงานในครัวเรือนที่เลี้ยงโคนมน้อยที่สุด 1 คน และมากที่สุด 3 คน ผู้เลี้ยงโคนมมีประสบการณ์ในการเลี้ยงเฉลี่ย 11.6 ปี เหตุผลที่เลี้ยงโคนมเพราะเกษตรกรคิดว่าเป็นอาชีพที่มั่นคง และได้รับการส่งเสริมการเลี้ยง (ตารางที่ 1) จากข้อมูลเห็นได้ว่าการเลี้ยงโคนมในระบบอินทรีย์ผู้เลี้ยงมีช่วงอายุสูงกว่าการเลี้ยงโคนมทั่วไปแต่ค่าเฉลี่ยอายุใกล้เคียงกัน แต่ระดับการศึกษามากกว่า มีประสบการณ์มากกว่า เป็นเพราะอาชีพการเลี้ยงโคนมอินทรีย์เป็นรูปแบบการเลี้ยงที่พัฒนามาจากการเลี้ยงโคนมทั่วไป โดยที่ผู้เลี้ยงโคนมทั่วไปได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น ที่เห็นได้ชัดคือระดับการศึกษาเนื่องจากการศึกษาที่มากกว่ามีผลต่อการเข้าถึงระบบสารสนเทศทางการเกษตรมากกว่าอีกทั้งมีทักษะในการรับรู้มากกว่า ทำให้ใช้ประสบการณ์ประสบการณ์ที่มากกว่าในการเลี้ยงโคนมอินทรีย์ และอายุของผู้เลี้ยงยังอยู่ในระดับที่กระจายตัวน้อย เห็นได้ว่าผู้ที่สนใจเลี้ยงโคนมอินทรีย์เป็นกลุ่มวัยใกล้เคียงกัน สอดคล้องกับการศึกษาของ ประเสริฐ โพธิ์ภาค (2554); ภัคกัญญา โสมภีร์ (2544); มณฑิชา พุทษาคำ และคณะ (2553); ศูนย์ปศุสัตว์อินทรีย์ (2553) กล่าวว่า การเลี้ยงสัตว์อินทรีย์ เช่นโคเนื้อและโคนมผู้เลี้ยง (เกษตรกร) ส่วนใหญ่เริ่มต้นจากการเลี้ยงระบบทั่วไปอาศัยประสบการณ์และการส่งเสริมจากหน่วยงานต่างๆ จึงพัฒนามาเป็นการเลี้ยงแบบอินทรีย์ และ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

อายุยังเป็นตัวชี้วัดสู่การปรับเปลี่ยนได้มากที่สุด โดยส่วนใหญ่การศึกษาและช่วงวัยมีผู้ต่อการปรับเปลี่ยน เกษตรกรอายุ 35-50 ปี ที่มีการศึกษาระดับอนุปริญญาขึ้นไปให้ความสำคัญกับการเลือกกระบวนการผลิตแบบใหม่ๆ มากที่สุด

ตารางที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกร จำแนกตามระบบฟาร์มโคนม

สภาพพื้นฐานทางสังคม	ผู้เลี้ยงโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไป (n = 96)		ผู้เลี้ยงโคนมในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐาน ปศุสัตว์อินทรีย์ (N = 9)	
	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
เพศ				
ชาย	57	59.4	6	66.7
หญิง	39	40.6	3	33.3
อายุ (ปี)				
น้อยกว่า 30	4	4.2	0	0.0
31 – 40	31	32.3	3	33.3
41 – 50	31	32.3	5	55.6
51 – 60	19	19.8	1	11.1
61 – 70	11	11.5	0	0.0
อายุน้อยสุด (ปี)	20		34	
อายุมากที่สุด (ปี)	70		52	
อายุเฉลี่ย (ปี)	46.3		42.3	
ระดับการศึกษา				
ไม่ได้เรียนหนังสือ	2	2.1	0	0.0
ประถมศึกษา	54	56.3	0	0.0
มัธยมศึกษาตอนต้น	10	10.4	0	0.0
มัธยมศึกษาตอนปลาย	25	26.0	2	22.2
อนุปริญญา/ปวส.	0	0.0	4	44.4
ปริญญาตรีขึ้นไป	5	5.2	3	33.3
จำนวนแรงงานครัวเรือนที่เลี้ยงโคนม (คน)				
1 – 2	83	86.4	8	88.9
3 – 4	10	10.5	1	11.1
5 – 6	3	3.1	0	0.0
จำนวนแรงงานน้อยสุด (คน)	1		1	

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

ตารางที่ 1 (ต่อ)

สภาพพื้นฐานทางสังคม	ผู้เลี้ยงโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไป (n = 96)		ผู้เลี้ยงโคนมในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐาน ปศุสัตว์อินทรีย์ (N = 9)	
	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
จำนวนแรงงานมากที่สุด (คน)	6		3	
ประสบการณ์ในการเลี้ยงโคนม (ปี)				
1 – 5	16	16.7	0	0.0
6 – 10	33	34.4	8	88.9
11 – 15	30	31.3	0	0.0
16 – 20	12	12.5	0	0.0
มากกว่า 20	5	5.2	1	11.1
ประสบการณ์น้อยสุด (ปี)	1		10	
ประสบการณ์มากที่สุด (ปี)	30		24	
ประสบการณ์เฉลี่ย (ปี)	11.7		11.6	
เหตุผลที่เลี้ยงโคนม ^{1/}				
ได้รับการส่งเสริมการเลี้ยงโคนม	45	46.9	3	33.3
เจ้าหน้าที่สนับสนุน	21	21.9	2	22.2
ทำเกษตรอื่นๆไม่ประสบ	23	24.0	2	22.2
ความสำเร็จ				
เป็นอาชีพที่มั่นคง	91	94.8	7	77.8
เป็นอาชีพที่ได้รับผลตอบแทนสูง	81	84.4	0	0.0
ต้องการเปลี่ยนอาชีพ	37	38.5	1	11.1
เพื่อนเกษตรกรชักชวน	15	15.6	3	33.3

หมายเหตุ: ^{1/}ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตอนที่ 2 การจัดการฟาร์มโคนม

การจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไป ส่วนใหญ่เลี้ยงโคนมสายพันธุ์ลูกผสมโฮลสไตน์-ฟรีเซียนมากที่สุด รองลงมาคือพันธุ์โฮลสไตน์-ฟรีเซียน เกษตรกรเลี้ยงโคนมทั้งในพื้นที่กลุ่มสลับพื้นที่ดอนตามพื้นที่ของตน ส่วนใหญ่มีพื้นที่ฟาร์มเฉลี่ย 2.6 ไร่ ในพื้นที่ฟาร์มสร้างตามมาตรฐานฟาร์มโคนมมากกว่าการสร้างแบบเป็นเพิงง่ายๆ ส่วนใหญ่นำมาสร้างโรงเรือนสำหรับแม่โครีดนม รองลงมาคือโรงเรือนลูกโค แต่ไม่มีการสร้างโรงเรือนคัดแยกโคนมที่ป่วย เกษตรกรเลี้ยงโคนมด้วยอาหาร

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

ชั้นและอาหารหยาบมากกว่าการให้อาหารหยาบและอาหารชั้นหรืออาหารหยาบเพียงอย่างเดียว การรีดนมแม่โคเกษตรกรนิยมใช้เครื่องรีดนมมากกว่าการใช้มือรีด ซึ่งก่อนมีการรีดทำการตรวจสอบคุณภาพน้ำนมทุกครั้ง คือการตรวจสอบโรคเต้านมอักเสบ เมื่อรีดเสร็จบรรจุในถังขนส่งหรือให้รถมารับมากกว่าการส่งเองยังโรงรับซื้อน้ำนม แต่มีบางส่วนที่ส่งด้วยตนเอง (ตารางที่ 2) จากข้อมูลเห็นได้ว่าฟาร์มโคนมทั่วไปนิยมเลี้ยงโคนมสายพันธุ์ลูกผสมโฮลสไตน์-ฟรีเซียน เนื่องจากเป็นพันธุ์ที่นิยมเลี้ยงในประเทศไทย เพราะได้มีการปรับปรุงพันธุ์ให้เหมาะสมกับประเทศไทย ในการเลี้ยงโคนมแบบทั่วไปไม่ได้จำกัดรูปแบบโรงเรือนจึงเห็นได้ว่ามีบางส่วนที่เลี้ยงด้วยโรงเรือนแบบง่ายๆ ซึ่งสิ่งที่สำคัญที่สุดคือการตรวจคุณภาพน้ำนม ซึ่งเกษตรกรได้ปฏิบัติตามมาตรฐานการจัดการคุณภาพน้ำนม สอดคล้องกับการศึกษาของ ประเสริฐ โพธิ์กาด (2554); ศุภวันจักรี ดอนไสว และเมธี ชรจันทร์ศรี (2551) กล่าวว่า โคนมที่นิยมเลี้ยงในประเทศไทย คือพันธุ์ลูกผสมโฮลสไตน์-ฟรีเซียน ในการเลี้ยงนิยมเลี้ยงด้วยอาหารชั้นผสมกับอาหารหยาบ เนื่องจากให้คุณภาพน้ำนมที่ดีกว่าการเลี้ยงด้วยอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยนิยมปล่อยเลี้ยงสลับกับการขังตามสภาพพื้นที่ฟาร์มของตน ก่อนรีดนมต้องมีการตรวจโรคเต้านมอักเสบ ถ้าไม่ตรวจเมื่อน้ำนมถึงโรงรับซื้อเจ้าหน้าที่ทำการตรวจหากพบว่าโรคเต้านมอักเสบ เจ้าหน้าที่ดำเนินการส่งน้ำนมกลับ

การจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ส่วนใหญ่เลี้ยงโคนมสายพันธุ์ลูกผสมโฮลสไตน์-ฟรีเซียนมากที่สุด รองลงมาคือพันธุ์โฮลสไตน์-ฟรีเซียน เกษตรกรเลี้ยงโคนมทั้งในพื้นที่ลุ่มสลับพื้นที่ดอนตามพื้นที่ของตน แต่ไม่มีการเลี้ยงในพื้นที่ลุ่มอย่างเดียว ส่วนใหญ่มีพื้นที่ฟาร์มเฉลี่ย 11.0 ไร่ ในพื้นที่ฟาร์มสร้างตามมาตรฐานฟาร์มโคนมทั้งหมด ส่วนใหญ่เน้นการสร้างโรงเรือนสำหรับแม่โครีดนม และมีการสร้างโรงเรือนคัดแยกโคนมที่ป่วยออกจากโคนมปกติ เกษตรกรเลี้ยงโคนมด้วยอาหารชั้นผสมอาหารหยาบที่เป็นไปตามมาตรฐานอาหารอินทรีย์ ไม่มีการให้อาหารหยาบและอาหารชั้นหรืออาหารหยาบเพียงอย่างเดียว การรีดนมแม่โคเกษตรกรนิยมใช้เครื่องรีดนมมากกว่าการใช้มือรีด ซึ่งก่อนมีการรีดทำการตรวจสอบคุณภาพน้ำนมทุกครั้ง เมื่อรีดเสร็จบรรจุในถังขนส่งหรือให้รถมารับมากกว่าการส่งเองยังโรงรับซื้อน้ำนม (ตารางที่ 2) จากข้อมูลเห็นได้ว่าฟาร์มโคนมอินทรีย์นิยมเลี้ยงพันธุ์ลูกผสมโฮลสไตน์-ฟรีเซียนที่ผลิตในระบบอินทรีย์ เกษตรกรเลี้ยงรูปแบบนี้มีประสบการณ์ในการเลี้ยงสูง ฟาร์มมีขนาดใหญ่เห็นได้จากขนาดพื้นที่ฟาร์มและจำนวนสมาชิกน้อยราย การปฏิบัติเป็นการจัดการฟาร์มโคนมเป็นไปตามกรอบอินทรีย์ปี 2554 ในด้านพื้นที่เลี้ยงสัตว์ พันธุ์สัตว์ อาหารสัตว์ การจัดการน้ำนม สุขภาพสัตว์ การบริหารจัดการ สอดคล้องกับการศึกษาของศูนย์ปศุสัตว์อินทรีย์ (2553); ณพคุณ สอนประเสริฐ (2545) กล่าวว่า การเลี้ยงโคนมอินทรีย์ต้องมาจากเลี้ยงที่เป็นอินทรีย์ ในกระบวนการจัดการน้ำนมต้องมีการตรวจสอบคุณภาพน้ำนมทุกครั้งก่อนส่งไปโรงรับซื้อน้ำนม เมื่อน้ำนมไปยังโรงรับซื้อเจ้าหน้าที่ทำการตรวจสอบซ้ำ คือตรวจหาโรคเต้านมอักเสบที่เพิ่มเติมคือปริมาณน้ำในน้ำนม และตรวจหายาปฏิชีวนะในน้ำนมอินทรีย์หากพบดำเนินการส่งน้ำนมกลับและอาจจะมีการจ่ายค่าปรับตามระเบียบข้อบังคับของสหกรณ์หรือกลุ่มนั้นๆ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8
The 8th STOU National Research Conference

ตารางที่ 2 การจัดการฟาร์มโคนม

ข้อมูลการศึกษา	ฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไป (n = 96)		ฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐาน ปศุสัตว์อินทรีย์ (N = 9)	
	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
สายพันธุ์โคนม^{1/}				
โฮลสไตน์-ฟรีเซียน	33	34.4	4	44.4
ลูกผสมโฮลสไตน์-ฟรีเซียน	66	68.8	7	66.7
เจอร์ซี่	3	3.1	1	11.1
ลูกผสมเจอร์ซี่	5	5.2	3	33.3
บราวน์สวิส	2	2.1	0	0.0
ลักษณะพื้นที่เลี้ยงโคนม				
ที่ราบลุ่ม	30	31.3	0	0.0
ที่ดอน	23	24.0	3	33.3
ที่ราบลุ่มสลับกับที่ดอน	43	44.8	6	66.7
ขนาดพื้นที่ฟาร์มเลี้ยงโคนม (ไร่)				
0.25 – 1.25	25	26.0	0	0.0
1.26 – 2.50	24	25.0	0	0.0
2.51 – 3.75	25	26.0	0	0.0
3.76 – 5.00	20	20.8	4	44.4
5.01 – 6.25	1	1.0	0	0.0
มากกว่า 6.25	1	1.0	5	55.6
ขนาดพื้นที่น้อยสุด (ไร่)		0.3		5.0
ขนาดพื้นที่มากที่สุด (ไร่)		8.0		34.0
ขนาดพื้นที่เฉลี่ย (ไร่)		2.6		11.0
ลักษณะโรงเรือนในการเลี้ยงโคนม				
สร้างตามมาตรฐานฟาร์มโคนม	82	85.4	9	100.0
สร้างแบบเพิงง่ายๆ	14	14.6	0	0
ประเภทของโรงเรือนในการเลี้ยงโคนม				
สำหรับลูกโค	74	77.1	4	44.4
สำหรับโครุ่น	14	14.6	4	44.4
สำหรับโคสาว	59	61.5	4	44.4

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลที่ศึกษา	ฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไป		ฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐาน	
	(n = 96)		ปศุสัตว์อินทรีย์ (N = 9)	
	จำนวน (ราย)	ร้อยละ	จำนวน (ราย)	ร้อยละ
สำหรับแม่โครีดนม	95	99.0	7	77.8
สำหรับแม่โคแห้งนม	65	67.7	3	33.3
สำหรับกักโคป่วย	0	0.0	5	55.6
อาหารที่ใช้เลี้ยงโคนม				
อาหารหยาบเพียงอย่างเดียว	16	16.7	0	0.0
อาหารหยาบและอาหารข้น	80	83.3	9	100.0
วิธีการรีดนมโค				
รีดนมด้วยมือ	1	1.0	0	0.0
รีดนมด้วยเครื่องรีดนม	94	97.9	5	55.6
รีดนมด้วยมือและเครื่องรีดนม	1	1.0	4	44.4
การตรวจสอบคุณภาพน้ำนม				
ตรวจสอบทุกครั้ง	96	100.0	9	100.0
ตรวจสอบเป็นครั้งคราว	0	0.0	0	0.0
วิธีการขนส่งน้ำนม				
ขนส่งด้วยรถตนเอง	7	7.3	0	0.0
ขนส่งโดยรถผู้อื่น	89	92.7	9	100.0

หมายเหตุ: ^{1/}ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะการจัดการฟาร์มโคนม

ปัญหาการจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไป ได้แก่ ด้านพื้นที่เลี้ยงสัตว์ พบปัญหาการจัดการด้านอาหารสัตว์มากที่สุดในระดับปานกลาง ด้านพันธุ์โคนม พบปัญหาลูกโคนมราคาแพงในระดับมาก ด้านอาหาร พบปัญหาอาหารโคนมทั่วไปมีราคาสูงในระดับมาก ด้านการผลิตน้ำนมดิบ การเก็บรักษาและการขนส่ง พบปัญหาในระดับน้อย ด้านการจัดการสุขภาพสัตว์ พบปัญหาในระดับปานกลาง และด้านการบริหารจัดการ พบปัญหาราคาน้ำนมที่ขายมีราคาถูกในระดับมาก รองลงมาคือขาดความรู้ในการจัดการ การเลี้ยงดู และการขายน้ำนมดิบในระดับปานกลาง (ตารางที่ 3) สอดคล้องกับการศึกษาของประเสริฐ โพธิ์กาด (2554) กล่าวว่าในการเลี้ยงโคนมส่วนใหญ่พบปัญหาในด้านการจัดการพื้นที่อาหารหรือแปลง

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

หญ้าโดยเฉพาะในฤดูแล้ง ราคาพันธุ์โคนมและอาหารชั้นมีราคาสูง แต่ราคาน้ำนมดิบกลับมีราคาถูก ส่วนปัญหาด้านสุขภาพ สัตว์พบในระดับปานกลาง ได้แก่ โรคที่เกี่ยวกับระบบน้ำนม เช่น เต้านมอักเสบ เป็นต้น

ตารางที่ 3 ปัญหาการจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไป

n=96

ปัญหา	มาก		ปานกลาง		น้อย		ไม่มีปัญหา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. พื้นที่เลี้ยงสัตว์								
1.1 องค์ประกอบของฟาร์ม								
- ทำเลที่ตั้งฟาร์ม	0	0.0	24	25.0	17	17.7	55	57.3
- ลักษณะฟาร์ม	3	3.1	24	25.0	26	27.1	43	44.8
- ลักษณะของโรงเรือน	4	4.2	17	17.7	26	27.1	49	51.0
1.2 การจัดการฟาร์ม								
- การจัดการโรงเรือน	2	2.1	25	26.0	12	12.5	57	59.4
- การจัดการด้านบุคลากร	0	0.0	28	29.2	22	22.9	46	47.9
- คู่มือการจัดการฟาร์มโค	2	2.1	6	6.3	12	12.5	76	79.2
นม								
- การบันทึกข้อมูล	15	15.6	24	25.0	16	16.7	41	42.7
- การจัดการด้านอาหาร	14	14.6	63	65.6	5	5.2	14	14.6
2. พันธุ์โคนม								
- ขาดความรู้ในการคัดเลือก	4	4.2	23	24.0	21	21.9	48	50.0
พันธุ์								
- ขาดแหล่งผลิตลูกโคนม	0	0.0	41	42.7	22	22.9	33	34.4
- ลูกโคนมราคาแพง	74	77.0	16	16.7	0	0.0	6	6.3
3. อาหารโคนม								
- ขาดความรู้เรื่องอาหารและ	2	2.1	35	36.5	18	18.8	41	42.7
การให้อาหารอย่างเหมาะสม								
- แหล่งที่มาวัตถุดิบอาหาร	1	1.0	44	45.8	24	25.0	27	28.1
สัตว์ไม่ชัดเจน								
- อาหารโคนมทั่วไปมีราคาสูง	90	93.8	4	4.2	0	0.0	2	2.1

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8
The 8th STOU National Research Conference

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ปัญหา	มาก		ปานกลาง		น้อย		ไม่มีปัญหา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
4. การผลิตน้ำนมดิบ การเก็บรักษา และการขนส่ง								
- การผลิตน้ำนมดิบ	0	0.0	4	4.2	39	40.6	53	55.2
- คุณภาพน้ำนมดิบ	0	0.0	27	28.1	36	37.5	33	34.4
- การเก็บรักษาน้ำนมดิบก่อนขนส่ง	1	1.0	5	5.2	53	55.2	37	38.5
- การขนส่งน้ำนมดิบ	1	1.0	4	4.2	34	35.4	57	59.4
5. การจัดการด้านสุขภาพสัตว์								
- การป้องกันและควบคุมโรค	3	3.1	70	72.9	13	13.5	10	10.4
6. การบริหารจัดการ								
- ขาดแคลนเงินทุนในการเลี้ยงโคนม	1	1.0	10	10.4	17	17.7	68	70.8
- ขาดความรู้ในการจัดการเลี้ยงดู และการขายน้ำนมดิบ	5	5.2	43	44.8	32	33.3	16	16.7
- ราคาน้ำนมที่ขายมีราคาถูก	93	96.9	3	3.1	0	0.0	0	0.0
- ไม่มีแหล่งขายน้ำนม	0	0.0	0	0.0	0	0.0	96	100.0
- ตลาดอินทรีย์ไม่ชัดเจน	0	0.0	0	0.0	0	0.0	96	100.0

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ปัญหาการจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ได้แก่ ด้านพื้นที่เลี้ยงสัตว์ พบปัญหาการจัดการอาหารแต่อยู่ในระดับน้อย ด้านการบริหารจัดการ พบปัญหาขาดความรู้ในการจัดการ การเลี้ยงดู และการขายน้ำนมดิบแต่อยู่ในระดับน้อย ส่วนด้านพันธุ์โคนม ด้านอาหารโคนม ด้านผลิตน้ำนมดิบ การเก็บรักษา และการขนส่ง และด้านการจัดการสุขภาพสัตว์ไม่พบปัญหา (ตารางที่ 4) สอดคล้องกับคำกล่าวของศูนย์ปศุสัตว์อินทรีย์ (2553); มณฑิชา พุทษาคำ และคณะ (2553); ภัคกัญญา โสมภีร์ (2544) กล่าวว่า การผลิตพืชและสัตว์ในระบบอินทรีย์เกษตรกรหรือฟาร์มส่วนใหญ่ พบปัญหาการจัดการพื้นที่ไม่เหมาะสมหรือไม่เพียงพอต่อการผลิต เช่นการจัดการพื้นที่การผลิตอาหารสัตว์ ที่สำคัญที่สุด เกษตรกรหรือฟาร์มมักพบปัญหาขาดความรู้ในกระบวนการจัดการการผลิต โดยเฉพาะการจัดการการเลี้ยงตามมาตรฐานอินทรีย์

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8
The 8th STOU National Research Conference

ตารางที่ 4 ปัญหาการจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์

N= 9

ปัญหา	มาก		ปานกลาง		น้อย		ไม่มีปัญหา	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
	(คน)	ละ	(คน)	ละ	(คน)	ละ	(คน)	ละ
1. พื้นที่เลี้ยงสัตว์								
1.1 องค์ประกอบของฟาร์ม								
- ทำเลที่ตั้งฟาร์ม	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
- ลักษณะฟาร์ม	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
- ลักษณะของโรงเรือน	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
1.2 การจัดการฟาร์ม								
- การจัดการโรงเรือน	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
- การจัดการด้านบุคลากร	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
- คู่มือการจัดการฟาร์มโค	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
นม								
- การบันทึกข้อมูล	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
- การจัดการด้านอาหาร	0	0.0	0	0.0	1	11.1	8	88.9
2. พันธุ์โคนม								
- ขาดความรู้ในการคัดเลือกพันธุ์	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
- ขาดแหล่งผลิตลูกโคนม	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
- ลูกโคนมราคาแพง	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
3. อาหารโคนม								
- ขาดความรู้เรื่องอาหารและ	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
การให้อาหารอย่างเหมาะสม								
- แหล่งที่มาวัตถุดิบอาหารสัตว์ไม่	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
ชัดเจน								
- อาหารโคนมทั่วไปมีราคาสูง	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
- อาหารที่เป็นอินทรีย์หาซื้อได้	0	0.0	0	0.0	2	22.2	7	77.8
ยาก								
- อาหารอินทรีย์มีราคาสูง	0	0.0	0	0.0	2	22.2	7	77.8
- ผลิตอาหารอินทรีย์เองไม่ได้	0	0.0	0	0.0	2	22.2	7	77.8

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8
The 8th STOU National Research Conference

ตารางที่ 4 (ต่อ)

N= 9

ปัญหา	มาก		ปานกลาง		น้อย		ไม่มีปัญหา	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
4. ผลิตน้ำนมดิบ การเก็บรักษา และการขนส่ง								
- การผลิตน้ำนมดิบ	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
- คุณภาพน้ำนมดิบ	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
- การเก็บรักษาน้ำนมดิบก่อนขนส่ง	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
- การขนส่งน้ำนมดิบ	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
5. การจัดการด้านสุขภาพสัตว์								
- การป้องกันและควบคุมโรค	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
6. การบริหารจัดการ								
- ขาดแคลนเงินทุนในการเลี้ยงโคนม	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
- ขาดความรู้ในการจัดการ การเลี้ยงดู และการขายน้ำนมดิบ	0	0.0	0	0.0	1	11.1	8	88.9
- ราคาน้ำนมที่ขายมีราคาถูก	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
- ไม่มีแหล่งขายน้ำนม	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0
- ตลาดอินทรีย์ไม่ชัดเจน	0	0.0	0	0.0	0	0.0	9	100.0

หมายเหตุ: ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

ข้อเสนอแนะการจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไป จากปัญหาในการจัดการฟาร์มด้านอาหาร ด้านพันธุ์ ด้านสุขภาพสัตว์ ด้านการบริหารจัดการ และราคาน้ำนมดิบที่ขายมีราคาถูก สามารถเสนอแนะได้ดังนี้ ปัญหาด้านอาหาร เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อการขายน้ำนมดิบ เนื่องจากต้นทุนการผลิตร้อยละ 50-60 มาจากค่าอาหาร ถ้าฟาร์มจัดการให้ราคาอาหารต่ำลงย่อมส่งผลให้ต้นทุนต่ำลงเช่นกัน ปัญหาที่พบคือผู้เลี้ยงหรือฟาร์มขาดความรู้ในการจัดการอาหารโคนมแต่ละช่วงอายุสัตว์ (ให้อาหารไม่ตรงกับช่วงอายุ) ในการนี้ปัจจัยหลายด้านมีผล เช่น การเข้าถึงวิชาการ การยอมรับเทคโนโลยีหรือวิธีการเลี้ยงใหม่ๆ รวมทั้งช่วงอายุ ทั้งนี้เกษตรกรต้องหาความรู้ด้านนี้ในการจัดการการเลี้ยงเพื่อให้ต้นทุนต่ำลง กลุ่มหรือรัฐต้องมีส่วนช่วยให้ข้อมูล อบรมเชิงปฏิบัติการในการจัดการอาหารสัตว์ให้เหมาะสม รวมถึงการอบรมด้านการจัดการอาหารสัตว์ เช่น การเพิ่มโภชนาการในอาหารสัตว์ ได้แก่ การทำหญ้าหมัก การเก็บรักษาพืชอาหารสัตว์ ช่วงอายุการเก็บเกี่ยวพืชอาหารสัตว์ที่เหมาะสม การทำอาหาร TMR รวมถึงวิธีการผลิตอาหารสัตว์ใช้เอง หากผู้เลี้ยงมีทักษะเหล่านี้ฟาร์มสามารถลดต้นทุนการผลิตได้ระดับ

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

หนึ่ง ด้านพันธุ์สัตว์ ฟาร์มมองว่าพันธุ์ที่เลี้ยงเป็นลูกผสม ถ้าได้พันธุ์แท้น่าจะทำให้ผลิตร้านมากกว่าเดิม แต่ทางฟาร์มขาดความรู้ว่าพันธุ์แท้จากเมืองไหนต้องนำเข้าหรือใช้เทคโนโลยีในการจัดการอุณหภูมิให้เหมาะสม ถ้าใช้สายพันธุ์แท้อาจทำให้โคเป็นโรคตายแดดได้ (Heatstroke in animals death) พันธุ์ที่เหมาะสมในประเทศไทยคือสายพันธุ์ลูกผสมที่มีการปรับให้เข้ากับสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศ รวมถึงฟาร์มควรศึกษาวิธีการผสมพันธุ์โคนม เช่นการผสมเทียม เพื่อผลิตลูกโคนมไว้เป็นแม่โคนมเอง เพื่อลดปัญหาการซื้อลูกโคนมราคาแพง ทั้งนี้รัฐหรือกลุ่มเกษตรกรควรให้ข้อมูลทางวิชาการด้านสายพันธุ์ การปรับปรุงพันธุ์แก่เกษตรกรหรือฟาร์ม ด้านสุขภาพ ส่วนใหญ่พบปัญหาโรคเต้านมอักเสบ จากข้อมูลการจัดการทางฟาร์มฟาร์มละเลยความสำคัญด้านสุขภาพในฟาร์ม โดยเฉพาะความสะอาด ต้องมีการจัดการฟาร์มให้เป็นไปตามมาตรฐานการจัดการฟาร์มสัตว์ และอีกประการเมื่อพบสัตว์ป่วยหรือเกิดโรค ควรทำการแยกออกจากฝูง แต่ฟาร์มไม่มีโรงเรือนแยกสัตว์ป่วย จึงแนะนำให้สร้างเพื่อกักสัตว์ป่วยออกจากฝูง ภาครัฐควรมีการตรวจสอบการจัดการฟาร์มของเกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ และการเข้ามาให้ความรู้และตรวจสุขภาพสัตว์ และฟาร์มควรนำระบบ GAP ฟาร์มโคนมมาใช้อย่างจริงจัง ถ้าฟาร์มมีการปฏิบัติอย่างจริงจังก็สามารถยกระดับปรับเปลี่ยนเป็นฟาร์มมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ได้เมื่อมีความพร้อมในด้านปัจจัยการผลิต

ข้อเสนอแนะการจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ ปัญหาการจัดการฟาร์มพบปัญหาอาหารอินทรีย์หาซื้อได้ยาก อาหารอินทรีย์มีราคาสูง และไม่สามารถผลิตอาหารอินทรีย์ได้ จากข้อมูลเสนอแนะได้ว่าทางฟาร์มควรหาแนวทางลดการซื้ออาหารสัตว์อินทรีย์จากผู้ค้าให้น้อยลง เนื่องจากโคนมเป็นสัตว์เคี้ยวเอื้องที่ต้องการพืชอาหารสัตว์ เช่นหญ้า ข้าวโพด ฯลฯ เป็นแหล่งอาหารหลัก ดังนั้นฟาร์มโคนมอินทรีย์มีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นแปลงหญ้าหรือพื้นที่พืชอาหารสัตว์ชนิดอื่นๆ แต่ฟาร์มยังขาดอาหารสัตว์อินทรีย์ในช่วงฤดูร้อน (ฤดูแล้ง) จากสาเหตุนี้ฟาร์มไม่มีการจัดการที่ดีพอ ทางฟาร์มควรหาความรู้ด้านการจัดการอาหารสัตว์เช่นเดียวกับฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไป และฟาร์มอาจหาแหล่งอาหารสัตว์อินทรีย์เพิ่มมากขึ้น และอาจรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจต่อรองด้านราคา รัฐควรเพิ่มความสำคัญในการสนับสนุนการผลิตน้ำมันอินทรีย์ให้มากขึ้น และรัฐบาลอาจเป็นสื่อกลางในการให้นโยบายในการผลิตเกษตรอินทรีย์กับหน่วยงานภาครัฐเพื่อการเพิ่มพื้นที่อินทรีย์ ถ้ามีความจริงจังด้านนโยบายอาจส่งผลให้ราคาอาหารสัตว์อินทรีย์ถูกลง

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดการฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไปและระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ในอำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี” สรุปได้ดังนี้

1. **ฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงทั่วไป** เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็นเพศชาย อายุระหว่าง 31-50 ปี ระดับประถมศึกษามากที่สุด ใช้แรงงานในครัวเรือนที่เลี้ยงน้อยที่สุด 1 คน และมากที่สุด 6 คน มีประสบการณ์ในการเลี้ยงเฉลี่ย 11.7 ปี เหตุผลที่เลี้ยงโคนมเพราะเกษตรกรคิดว่าเป็นอาชีพที่มั่นคง และได้ค่าตอบแทนสูงเมื่อเทียบกับอาชีพอื่นๆในท้องถิ่น นิยมเลี้ยงโคนมสายพันธุ์ลูกผสมโฮลสไตน์-ฟรีเซียน เลี้ยงในพื้นที่ลุ่มสลับพื้นที่ดอน มีพื้นที่ฟาร์มเฉลี่ย 2.6 ไร่ ฟาร์มสร้างตามมาตรฐานฟาร์มโคนมมากกว่าการสร้างแบบเป็นเพิงง่ายๆ เน้นการสร้างโรงเรือนสำหรับแม่โครีดนม ไม่มีการสร้างโรงเรือนคัดแยกโคนมที่ป่วย เลี้ยงโคนมด้วยอาหารข้นและอาหารหยาบ การรีดนมแม่โคเกษตรกรนิยมใช้เครื่องรีดนมมากกว่าการใช้มือรีด มีตรวจสอบคุณภาพนํ้านมทุกครั้งก่อนรีดนม เมื่อรีดเสร็จบรรจุในถังขนส่งรอให้รถมารับมากกว่าการส่งเองยังโรงรับซื้อนํ้านม แต่มีบางส่วนที่ส่งด้วย

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

ตนเอง การจัดการฟาร์มมีปัญหาเพียงส่วนน้อยที่พบปัญหา โดยปัญหาที่เกษตรกรพบส่วนมาก คือด้านอาหาร ด้านพันธุ์โคนม ด้านสุขภาพสัตว์ ด้านการบริหารจัดการ และราคาน้ำนมดิบที่ขายมีราคาถูก

2. ฟาร์มโคนมในระบบการเลี้ยงตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ พบว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงเป็นเพศชาย อายุระหว่าง 41-50 ปี จบการศึกษาระดับอนุปริญญา/ปวส.มากที่สุด ใช้แรงงานในเลี้ยงน้อยที่สุด 1 คน และมากที่สุด 3 คน มีประสบการณ์ในการเลี้ยงเฉลี่ย 11.6 ปี เหตุผลที่เลี้ยงโคนมเพราะเกษตรกรคิดว่าเป็นอาชีพที่มั่นคง และได้รับการส่งเสริมการเลี้ยง นิยมเลี้ยงโคนมสายพันธุ์ลูกผสมโฮลสไตน์-ฟรีเซียนมากที่สุด เลี้ยงในพื้นที่ลุ่มสลับพื้นที่ดอนตามพื้นที่ของตน มีพื้นที่ฟาร์มเฉลี่ย 11.0 ไร่ ฟาร์มสร้างตามมาตรฐานฟาร์มโคนม เน้นการสร้างโรงเรือนสำหรับแม่โครีดนม และมีการสร้างโรงเรือนคัดแยกโคนมที่ป่วยออกจากโคนมปกติ เลี้ยงโคนมด้วยอาหารข้นผสมอาหารหยาบ การรีดนมแม่โคเกษตรกรนิยมใช้เครื่องรีดนมมากกว่าการใช้มือรีด ก่อนรีดทำการตรวจสอบคุณภาพน้ำนมทุกครั้ง เมื่อรีดเสร็จบรรจุในถังขนส่งรอให้รถมารับมากกว่าการส่งเองยังโรงรับซื้อน้ำนม เกษตรกรส่วนน้อยพบปัญหาในด้านอาหารที่เป็นอาหารอินทรีย์หาซื้อได้ยาก อาหารอินทรีย์มีราคาสูงและไม่สามารถผลิตอาหารอินทรีย์ได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยโดยเน้นให้ศึกษาเฉพาะกลุ่ม เพื่อให้การรวบรวมข้อมูลแบบเจาะลึกได้มากขึ้น ซึ่งจะนำไปสู่การวางแผนการพัฒนาแบบการผลิต การจัดการ และการตลาดของปศุสัตว์อินทรีย์ที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น และควรศึกษาเปรียบเทียบการจัดการการเลี้ยงโคนมทั่วไปหรือตามมาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์ของเกษตรกรในภาคอื่นๆ ที่อยู่ในแต่ละภูมิภาค เพื่อเปรียบเทียบผลและนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติพัฒนาต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ณพคุณ สวนประเสริฐ. (2545). “ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับโรคเต้านมอักเสบ” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการการผลิตสัตว์เคี้ยวเอื้อง หน้าที่ 8 หน้า 121 - 122 นนทบุรี: สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ธนจิตน์ ชื่นตระกูล. (2546). ลักษณะทั่วไปของโคชนและสภาพการเลี้ยงโคพื้นเมืองในจังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. สงขลา
- ธีรชัย หายทุกข์. (2556). ความยั่งยืนของการเลี้ยงโคนมโดยชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษากันห้วยเตย ตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วารสารแก่นเกษตร 41 ฉบับพิเศษ 1 : (2556).
- ประเสริฐ โพธิ์กาด. (2554). การจัดการฟาร์มโคนมตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี: กรณีศึกษาจังหวัดสุโขทัย (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.
- ภักกัญญา โสมภีร์. (2544). ปัจจัยบางประการที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการผลิตข้าวอินทรีย์ของกลุ่มเกษตรกรในจังหวัดสุรินทร์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี.

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 8

The 8th STOU National Research Conference

มณฑิชา พุทชาคำ, ศิริลักษณ์ วงศ์พิเชษฐ, และจิตติมา กันตนามัลลกุล. (2553). การพัฒนาโคเนื้ออินทรีย์ในภาคกลางของประเทศไทย. (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ศุภวันจักรี ดอนไสว และเมธี ษรจันทร์ศรี. (2551). การสำรวจสภาพการเลี้ยงโคนมตามโครงการฟื้นฟูเกษตรกรรมหลังพายุเกย์ของจังหวัดชุมพร. รายงานผลงานวิจัยกองอาหารสัตว์ ประจำปี พ.ศ. 2551 กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ

ศูนย์ปศุสัตว์อินทรีย์. (2553). การปรับเปลี่ยนการเลี้ยงโคนมสู่มาตรฐานปศุสัตว์อินทรีย์. กรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. , กรุงเทพฯ

